

Birgit Eggert

Almuens fornavne omkring år 1800

Den danske almue var gennem flere århundreder den talrigeste befolkningsgruppe i Danmark, og de navne, den bar, er dem de fleste endnu i dag vil betegne som »gode gamle danske navne«. Det drejer sig om navne som Jens, Hans, Peter, Karen, Maren og Mette. Navnene var ekstremt hyppige i århundrederne op mod 1800-tallet. Fælles for disse navne er, at de er kristne navne fra Biblen eller navne på helgener eller helgeninder. Hovedparten af navnene er i løbet af middelalderen blevet omdannet til en dansk form, og selvom de i tiden efter 1800 taber terræn, er det stadig navne, som er velkendte og bruges jævnlige ved navngivning.

Indledning

Ordet *almue* forklares ofte med negative bibetydninger. Ifølge Den Danske Ordbog betyder *almue* således »folk i jævne el. små kår, især på landet; især om ældre forhold (undertiden nedsettende)«, men ordet kommer fra oldnordisk og er sammensat af ordene *al* og *múgi* med betydningerne *hel* og *mængde*. Det betød oprindeligt *hele mængden* af mennesker i et bestemt område.¹ Det er netop denne *hele mængde* af befolkningen i Danmark, hvis navne denne artikel handler om. Indtil industrialiseringen for alvor tog fart i 1880'erne, hvor mange tog til byerne for at få arbejde, boede hovedparten af Danmarks befolkning på landet og var beskæftiget i landbruget direkte eller indirekte. Dengang var landbefolkning meget bundet til det sted, de boede, og mobiliteten i samfundet var ikke stor, når man sammenligner med nutiden. Når vi ser bort fra de godt 20 %, der omkring år 1800 boede i hovedstaden og de øvrige købstæder og fra herremandsfamilierne på landet, var den danske befolkning således relativt ensartet, bestående af bønder, husmænd og andre landarbejdere.

Den lokalt orienterede livsform og befolkningens ensartethed kommer også til udtryk i almuens navnebrug. Fra slutningen af middelalderen og helt frem til omkring 1800 var det stort set den samme navnemasse, der gjorde sig gældende overalt i landet og i alle samfundslag. Variationen var lille, og store dele af befolkningen bar de samme navne. Da der endelig begyndte at komme nyheder inden for navnerpertoiret, var det borgerne i byerne, der først tog det nye til sig. På landet var man mere tilbageholdende, og i den grad man tog det nye til sig, foregik det i et noget langsommere tempo. Derfor kalder man de navne, som undersøgelsen i denne artikel handler om, for *almuenavne*, selvom de gennem århundreder altså blev brugt i hele befolkningen på tværs af de sociale skel.

Almuenavnenes ophav

I Danmarks oldtid bar folk navne, som havde deres udspring i det nordiske sprog. Fra runeindskrifter kender vi urnordiske navne som Guldhornets *Lægæst* med den urnordiske skrivemåde *HlewagastiR*² og Stenmagleæskens *HagiradaR*,³ som på nutidigt dansk ville have formen *Hagråd*. Danske stednavne med efterleddet *-lev* har ofte personnavne som forled og dateres normalt til folkevandringstiden.⁴ For eksempel finder vi det stadig velkendte navn *Erik* i det vestsjællandske landsbynavn *Jerslev*, som i en afskrift af et dokument fra 1199 skrives *Erixleffue*.⁵ Som det er tydeligt med dette stednavn, skal vi ofte tilbage til de ældste skrivemåder for at kunne se hvilke ord, stednavne oprindeligt er dannet af. Også i vikingetiden var de nordisksprogede personnavne stort set enerådende, men her var der i langt højere grad tale om navne, som bruges endnu i dag. Det drejer sig om enleddede navn som *Bjørn*, *Karl* og *Helge* samt toleddede navne som *Thorbjørn*, *Gudmund* og *Æskil*. I vikingetiden kom også flere kvindenavne frem i lyset, og herfra kender vi navne som *Gunhild*, *Astrid* og *Helga*.

Med kristendommens indførelse omkring år 1000 strømmede en stor mængde kristne navne ind over landet. Navnene stammede fra Biblen og fra de mange helgener, man dyrkede. Der skete dog ikke et totalt navneskifte fra den ene dag til den anden. Endnu omkring år 1200 var navne af nordisk oprindelse stadig dominerende i Danmark. En optælling af navnene i den såkaldte Broderliste i Kong Valdemars Jordebog viser, at 27,4 % bærer et navn, som skyldes kristendommen. Broderlisten menes at være fra slutningen af 1100-tallet,⁶ og allerede på dette tidspunkt er der nogle få kristne navne, som er hyppigt forekommende. 47 af de i alt 59 personer med kristne navne har navne, som svarer til nutidens *Niels* (20), *Peter/Peder* (16) og *Jens/Jon* (11).⁷ De nordiske navne tabte terræn gennem hele middelalderen, og omkring år 1500 var det kun omkring 5–10 % af navnene, der var af nordisk oprindelse.⁸

De kristne navne, som danskerne tog til sig, var især helgen- og helgeninde-navnene. Navnene på de oftest dyrkede helgener og helgeninder blev uhyre populære. Det foregik ifølge navneforskeren Eva Villarsen Meldgaard på denne måde: »Børnene fik undertiden navn efter den helgen, på hvis dag de fødtes. Hver kirke havde sin skytshelgen, som blev nævnt i prædikerne, og den lokale helgen kom ind i befolkningens daglige interessesfære. Således blev helgen-navnene også almuens ejendom. Jo værre livet formede sig, jo mere brug havde man for helgenernes forbøn.«⁹

I løbet af middelalderen skete der nogle generelle ændringer i det danske sprog. Personnavnene er jo en del af sproget, og derfor omdannes de også. De kristne navne havde for en stor del meget fremmedartede former for en danskers ører, og i nogle tilfælde kan det være svært at se, hvordan man kommer

fra det oprindelige indlånte navn til den form, som bliver den almindelige i Danmark. Den væsentligste årsag til sprogets omdannelser i middelalderen er, at der skete en trykforskydning, sådan at ordenes endelser fik meget svagt tryk. Forårsaget af dette kan endelser i lange ord og navne helt forsvinde, som når for eksempel *Kirstine* bliver til *Kirsten*, eller vokalen i endelsen kan blive til et *-e-* i skriften, for eksempel når *Christian* bliver til *Christen*. Den samme trykforskydning kan også gøre, at en forstavelse kan falde væk, hvis hovedtrykket er på en af de efterfølgende stavelser. Det er eksempelvis tilfældet, når *Erasmus* bliver til *Rasmus*. I nogle tilfælde kan man efter disse svind ende med en form, som har lydforbindelser, der ikke er almindelige i dansk, og som derfor er blevet udsat for det sproglige fænomen, *metatese*, hvor to på hinanden følgende lyde skifter plads. Det er for eksempel tilfældet, når *Andreas* svækkes til *Andres*, som efterfølgende bliver til *Anders*.

Baggrund for undersøgelsen af almuens navne

Der findes ingen fuldstændige registreringer af hele Danmarks befolknings navne før en gang i 1900-tallet. Omkring midten af 1600-tallet bliver der nogenlunde regelmæssigt ført kirkebøger i det meste af landet, men for tiden før findes kun spredte kilder til danskernes navne. I opslagsværket Danmarks gamle Personnavne (DgP) findes alle de personnavne, som er overleveret fra runestenstiden, det vil sige indskrifter med yngre runer som udvikledes i 600–700-årene, og frem til ca. 1500,¹⁰ men der findes ingen tilsvarende opslagsværker for den efterfølgende tid. Det skyldes naturligvis, at materialet er alt for omfattende. Der har dog været ganske fremskredne planer om *Danmarks eftermiddelalderlige personnavneordbog*, men den er desværre aldrig blevet realiseret.¹¹

Undersøgelser af navnebrugen i Danmark i tiden mellem middelalderen og moderne tid er alle foretaget gennem et repræsentativt materiale i mindre udvalgte områder af landet. Kildemængderne fra denne periode er nemlig så store, at en landsdækkende undersøgelse ville være uoverstigelig. Der pågår imidlertid et kildeindtastningsprojekt i Statens Arkiver, hvor der i den internetbaserede *Dansk Demografisk Database* indtastes danske folketællinger. Blandt det færdigindtastede og korrekturlæste er folketællingen fra 1801/1803, og det er denne tælling, undersøgelsesmaterialet er hentet fra. Den kan nemlig fortælle, hvordan navnesituationen så ud i slutningen af 1700-tallet før, der kom en masse nye navne til med de mange kulturelle strømninger, som skyllede ind over Danmark i løbet af 1800-tallet. Man kan søge i de færdigindtastede kilder i Dansk Demografisk Database på web-adressen www.ddd.dda.dk, hvor man også kan købe de færdigindtastede kilder. Jeg har trukket alle personers *første* fornavn ud af folketællingen, og det er dét materiale, min undersø-

gelse bygger på. Det havde naturligvis været optimalt at undersøge samtlige fornavne i tællingen, især i lyset af at det blev moderne med flere fornavne i løbet af 1700-tallet. Det ville imidlertid betyde, at man skulle ind og se på hver enkelt person for at vurdere, hvad der er fornavne, og hvad der er efternavne. Men med 925.080 personer i folketællingen 1801/03 ville det være en alt for tidskrævende opgave.

Metodiske overvejelser

I denne undersøgelse vil jeg se nærmere på de ti hyppigste kvindenavne og de ti hyppigste mandnavne. Det lyder som en opgave, der er umiddelbart til at gribe an ved at sortere materialet efter hyppighed. Der fandtes imidlertid endnu ingen retskrivning på den tid, folketællingen er lavet, så en række forskellige stavemåder dækker over de samme navne. Også dét lyder relativt lige til, men jeg har alligevel været nødt til at foretage en række valg i forbindelse med materialeindsamlingen. Det drejer sig især om tre ting. For det første har en nærmere granskning af materialet vist, at det ikke giver mening at skelne mellem visse navneformer, vi i dag opfatter som selvstændige navne. Det gælder for eksempel drengenavnet *Peder/Peter* og pigenavne, der i skriften kun adskiller sig ved at ende på henholdsvis *-a* og *-e*, for eksempel *Anne/Anna* og *Marie/Maria*. For det andet optræder en række fornavne som forkortelser i folketællingen, og det er ofte usikkert hvilket navn, de faktisk er en forkortelse af. For eksempel kan man ikke se, om *Chr.* er en forkortelse for *Christen*, *Christian* eller *Christoffer*, og man kan ikke se, om *Cath.* er en forkortelse for *Catharina*, *Cathrine* eller noget helt tredje. Derfor er alle forkortelser udeladt af materialet. En tredje gennemgående ting er, at flere af pigenavnene på vokalen *-a/-e* optræder i en form uden dette *-a/-e*. Disse navneformer må regnes for at være udtryk for svagtryk eller direkte svind af vokalen – en udvikling som man ville forvente var jysk, idet den er identisk med den såkaldte *jyske apokope*, altså når for eksempel ordet *kaffe* udtales [*kaff*]. Det ser imidlertid ikke ud til at være tilfældet her, idet et nærstudie af *An* og *Ann* viser, at disse former er spredt jævnt over hele landet. På den baggrund er sådanne former regnet med der, hvor der ikke er tvivl om hvilket navn, de afspejler. Jeg har imidlertid udeladt formerne *Johan* og *Johann*, som teoretisk set kunne være varianter af kvindenavnet *Johanne*. Her er der nemlig det problem, at navneformerne er identiske med mandnavnet *Johan/Johann*. Et nærstudie har nemlig vist, at det kun er en forsvindende lille del af navneformerne *Johan/Johann*, der er brugt som kvindenavne i 1801/03, og derfor rykker det ikke ved billedet af kvindenavnet *Johannes* udbredelse.

Med det ovenstående in mente har jeg talt de navneformer sammen, som jeg mener, afspejler det samme navn. Der er dog så megen uregelmæssighed i

skrivningerne, at jeg har valgt kun at medtage navneformer, som har mindst 20 navnebærere. På den måde undgås de fleste misforståede og fejllæste navneformer, uden at det forstyrrer navnebilledet. Her er der nemlig tale om navne med så mange navnebærere, at der skal mange fejl og usikkerheder til at vælte billedet af navnenes brug og udbredelse.

I det følgende omtales navnene under den i folketællingen hyppigst forekommende stavemåde uafhængigt af, hvad vi måtte opfatte som normalformen i dag. Det skal desuden pointeres, at antallet af navnebærere i de nedenstående tabeller gælder det nuværende Danmark samt hele Slesvig og Holsten, mens de kortlægninger, der bringes, kun dækker det nuværende Danmark uden Sønderjylland. Det skyldes, at der stadig mangler en digital kortlægning på sogneniveau for Sønderjylland og de syd herfor liggende egne for tidsrummet omkring 1800.

Folketællingens ti hyppigste kvindenavne

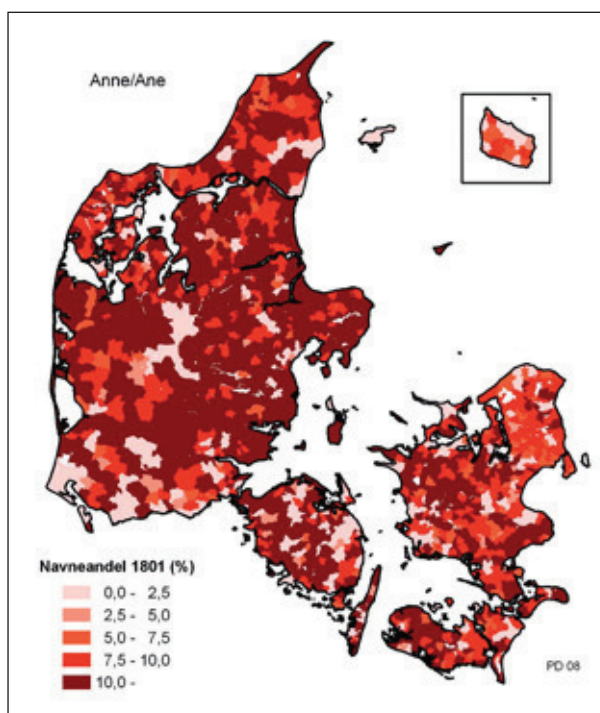
De hyppigste kvindenavne i begyndelsen af 1800-tallet er meget velkendte for os endnu i dag. Som man kan se i tabel 1, er der tale om navne, som også har været populære gennem 1900-tallet. Kun *Maren* og især *Catharina* har ikke haft en kortere eller længere periode i 1900-tallet, hvor de har været deciderede modenavne. Fælles for de ti navne er, at de alle er kristne navne, som kommer fra bibelske personer eller helgeninder, samt at de var så udbredte i 1801/03, at hele 42,7 % af den samlede befolkning bar ét af disse ti navne som første fornavn. Eller formuleret på en anden måde: det var mindre end en femtedel af kvinderne, som havde et andet navn end et disse ti kvindenavne.

Det mest iøjnefaldende, når man ser på folketællingens ti hyppigste kvindenavne, er det uhyre store antal navnebærere, de enkelte navne har. Mest utrolig er listens nummer et, *Anne*, som har mere end dobbelt så mange navnebærere som listens nummer to. Der er simpelthen tale om et så ufatteligt populært navn, at mere end hver tiende kvinde i store dele af landet bar det. Navnet kommer af *Anna*, som var navnet på Jomfru Marias mor. Det var sjældent før 1400.¹² Navnets sproglige struktur er i så god overensstemmelse med det danske sprog, at tilpasning ikke har været nødvendig. Dog skrives det allerede i middelalderen ofte med den svækkede slutvokal *-e*. Senere opfattes navnene *Anna* og *Anne* som to forskellige navne, og det er spørgsmålet, om det er tilfældet i denne folketælling. Jeg har derfor undersøgt *Anne* og *Anna* nærmere for at se, om de to navneformer fordelte sig forskelligt.

Nr.	Navn	Antal	Andel af hele befolkningen	Stavevarianter
1	<i>Anne</i>	144.028	15,6 %	Anne 49.685; Ane 35.789; Anna 56.633; Ana 671; An 903; Ann 347
2	<i>Maren</i>	62.066	6,7 %	Maren 61.595; Marn 309; Marren 162
3	<i>Karen</i>	48.695	5,3 %	Karen 47.961; Caren 424; Karn 215; Karren 95
4	<i>Kirsten</i>	32.320	3,5 %	Kirsten 25.527; Kiersten 3.989; Kiesten 1.611; Kisten 561; Kjersten 450; Kjesten 182
5	<i>Maria</i>	28.676	3,1 %	Maria 16.977; Marie 11.599; Mari 100
6	<i>Mette</i>	23.996	2,6 %	Mette 23.192; Methe 202; Mætte 199; Metthe 172; Mett 157; Met 74
7	<i>Johanne</i>	21.711	2,3 %	Johanne 20.423; Johane 1.288, Johanna 2575, Johana 23
8	<i>Else</i>	12.311	1,3 %	Else 12.192; Elsa 119
9	<i>Catharina</i>	12.223	1,3 %	Catharina 10.057; Catarina 308; Catarine 34; Catarin 24; Catharine 1593; Chatarina 43; Katarina 25; Katharina 139
10	<i>Ellen</i>	9.596	1,0 %	Ellen 9.174; Ellin 252; Elen 125; Ellien 45
1-10	I alt	395.622	42,7 %	
	Andre navne	529.458	57,3 %	

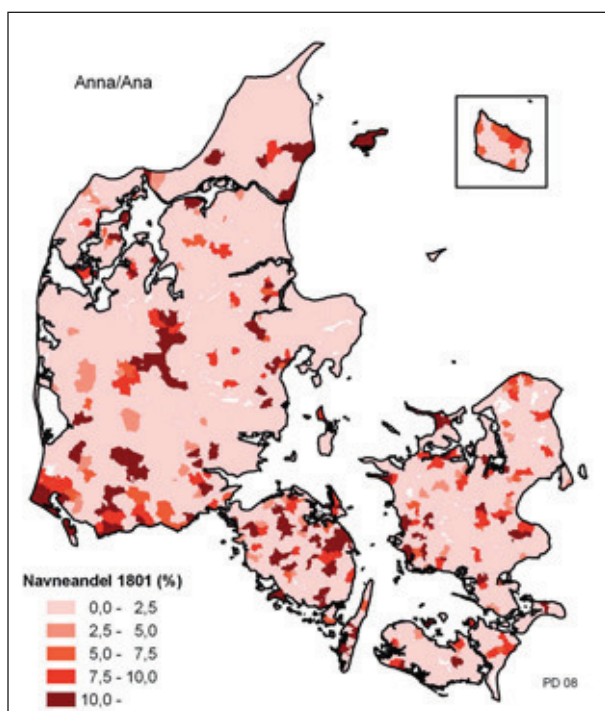
Tabel 1: De ti hyppigste kvindenavne i folketællingen 1801/03 med angivelse af hvilke stavemåder det samlede antal gælder.

Figur 1. Udbredelsen af Anne/Ane som første fornavn i folketællingen 1801/03, angivet i procent af den samlede befolkning. Kort: Peder Dam 2008.

På kortet i figur 1 kan vi se, at *Anne/Ane* er meget udbredt i hele landet. Men der er små lyse pletter på kortet i flere små, usammenhængende områder. På kortet i figur 2 over udbredelsen af navneformen *Anna/Ana* kan man imidlertid se, at dette er en sjældnere navneform, som har meget høje koncentrationer på præcist de steder, hvor der var lave koncentrationer af *Anne/Ane*. Det er for mig at se usandsynligt, at der skulle være så voldsomme udsving i brugen af de to navneformer i så små usammenhængende områder, og derfor må der være tale om kildemæssige forskelligheder, som afspejler det samme navn. Der må være tale om, at de skrivere som har noteret folketællingen for netop disse sogne, har skrevet navnet på sin måde, eller også har den indtaster, som har tastet et bestemt område næsten konsekvent læst et *-e* for et *-a* eller omvendt. De to kortlægninger giver altså grund til at betragte *Anne* og *Anna* som det samme navn, der er noteret forskelligt i skriften. På den baggrund er det eneste område, som ser ud til at have en lidt svagere repræsentation af *Anne/Anna* end resten af landet, hovedstadsområdet og Nordsjælland. I 1600-tallet var *Anne* også det populære kvindenavn flere steder i landet, men nogle steder overgås det af

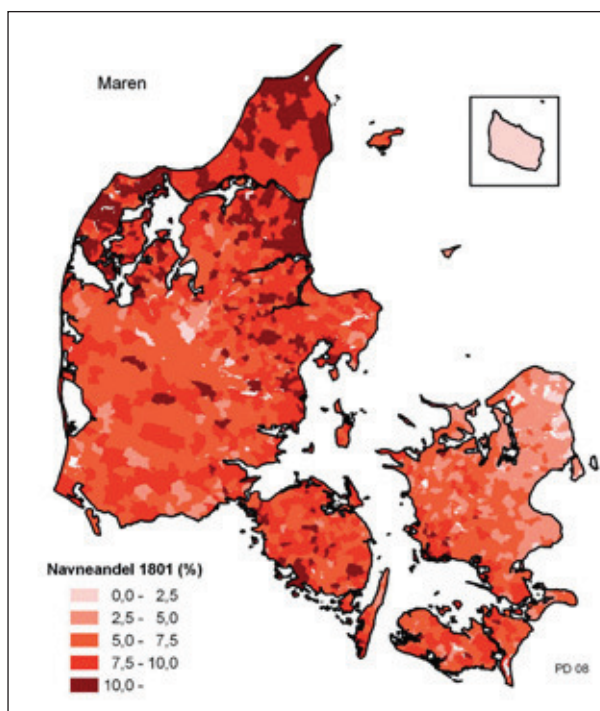
Figur 2. Udbredelsen af Anna/Ana som første fornavn i folketællingen 1801/03, angivet i procent af den samlede befolkning. Kort: Peder Dam 2008.

Maren. I en undersøgelse af Eva Villarsen Meldgaard af 1600-tallets navneskik ligger *Anne* og *Maren* således nærmest skiftevis nummer et og to i seks forskellige undersøgte områder fordelt over hele landet.¹³ I dag er *Anne* og *Anna* meget udbredte navne, og at de betragtes som individuelle navne, fremgår af brugen af de to navne gennem 1900-tallet. I begyndelsen og i slutningen af forrige århundrede var det nemlig *Anna*, der var mest populært af de to navne, men der er nedgang midt i århundredet, hvor til gengæld *Anne* stiger i brug og toppe i 1950'erne.¹⁴ Hvis de to navneformer stadig blev opfattet som det samme navn, ville deres popularitet gennem 1900-tallet have været parallel.

Listens nummer to, *Maren*, har også en svagere udbredelse i hovedstadsområdet og Nordsjælland, se figur 3. Men hvor *Anne* var relativt jævnt fordelt i resten af landet, er *Maren* tydeligvis mindst populært på Bornholm, hvor forekomsten er ret svag, og mest populært i den nordligste del af Jylland. Undersøgelsen af 1600-tallets navneskik bekræfter denne iagttagelse. Her var procentsatserne for kvinder, der bar navnet *Maren*: København 11,1 %; Sjællandske landdistrikter 16,4 %; Nakskov 17,5 %; Fyn 18,1 %; Sydvestjyl-

Figur 3. Udbredelsen af Maren som første fornavn i folketællingen 1801/03, angivet i procent af den samlede befolkning. Kort: Peder Dam 2008.

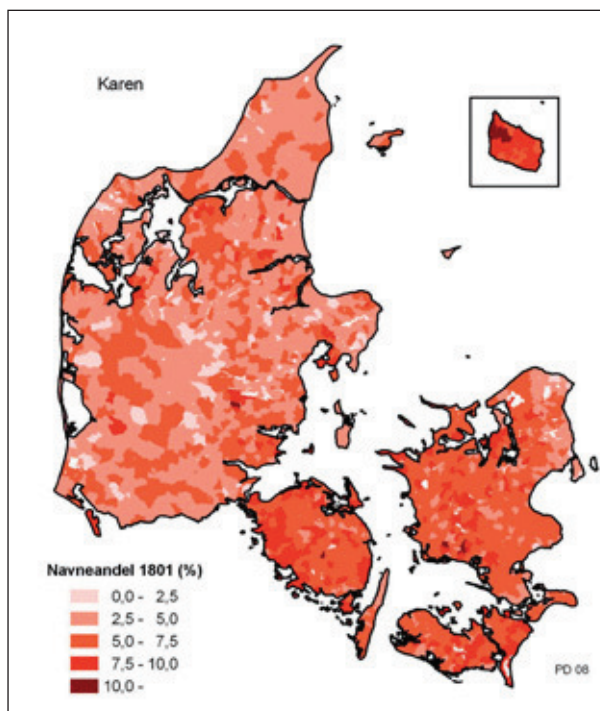
land 19,0 %; Vendsyssel 23,1 %.¹⁵ Den laveste procentdel findes i hovedstaden, og jo længere mod vest og nord man kommer, jo flere hedder *Maren*. Navnet kommer af *Marina*, som var navnet på den hellige Marina af Bithynien. Denne Marina findes ikke i nogen dansk helgenkalender, men alligevel er navnets voldsomme popularitet ganske særlig for Danmark.¹⁶ Mange har ment, at *Marens* popularitet skyldes navnets lydlige lighed med *Maria*, som man i middelalderen længe anså for at være alt for helligt til at blive båret af jordiske kvinder. Meldgaard har imidlertid sat spørgsmålstegn ved denne teori. Nok var *Maria* tabu i det meste af middelalderen, men hvorfor skulle man kun i Danmark finde på at bruge *Marina* i stedet? Desuden bliver *Marina* først rigtig populært i Danmark i 1400-tallet samtidig med, at tabueringen af *Maria*-navnet forsvinder, og også det bliver et populært kvindenavn. Meldgaard mener, at der slet og ret er tale om et af den danske navnehistories første modenavne, hvis popularitet skyldes at historien om Marina af Bithynien, der, forklædt som munk, beskyldes for at være barnefader, har gjort så stort indtryk på danskerne, at man har opkaldt børnene efter hende.¹⁷ I forhold til de

andre navne i denne undersøgelse er *Marens* udbredelse i 1900-tallet meget beskeden, og antallet af navnebærere falder støt gennem århundredet.¹⁸ De seneste 20 år er der således maksimalt ti piger om året, der har fået navnet *Maren* som første fornavn.¹⁹

Det lydligt meget lignende navn, *Karen*, er listens nummer tre. Men her er der tale om et navn, som kommer af et velkendt helgenindenavn, nemlig af *Katharina*, som er et græsk navn, der er båret af flere helgeninder. Den mest berømte af disse er nok den hellige Katharina af Alexandria, død 307, som tidligt blev dyrket i Danmark. Senere har især Katharina af Siena, død 1380, og Katharina af Vadstena, den hellige Birgittas datter, død 1381, haft betydning for navnets udbredelse. Før 1250 findes *Katharina* kun i kongeslægten, men allerede inden 1400 var det et udbredt kvindenavn i landet. Gennem overgangsformen *Kadrine* bliver navnet hurtigt til *Karine*, og først omkring 1500 møder man former som *Karrine* og *Karne* øst for Storebælt samt *Karen* i Jylland og på Fyn.²⁰ Denne fordeling af navneformerne er ikke opretholdt i folketællingen 1801/03 på trods af, at *Karne*, i hvert fald på Sjælland, har været den almindelige udtale af navnet²¹. Faktisk spiller navneformen *Karne* så lille en rolle, at den har mindre end 20 navnebærere i tællingen, og derfor er der set bort fra den i denne undersøgelse. *Karen* er derimod meget jævnt fordelt over hele landet med en svag overvægt på Fyn og Sjælland og de syd herfor liggende øer, dog med en noget lavere repræsentation i hovedstaden og Nordsjælland, se figur 4. Tendensen er slet ikke lige så tydelig, som tilfældet var ved *Maren*, men den er værd at bemærke, da de fleste af de øvrige navne, der gennemgås her, har størst udbredelse i Jylland. Kun på Bornholm er der nogle enkelte sogne, hvor mere end ti procent af kvinderne bar navnet. Allerede i 1600-tallet ser navnets udbredelse ud til at være som i 1801/03. I hvert fald er der en markant mindre andel af *Karen* i Meldgaards jyske undersøgelsesområder end på Øerne, og også her med en lidt mindre forekomst i København end på det øvrige Sjælland.²² I 1900-tallet har *Karens* popularitet været jævnt faldende,²³ men der er dog mellem 50 og 100 piger, som har fået det som første fornavn hvert år gennem de seneste 20 år.²⁴

Kirsten, som er nummer fire på listen, kommer af det græske navn *Christina*, som var navn på en relativt ukendt helgeninde. Navnet var almindeligt i Danmark allerede i det 12. århundrede. Tidligt ombyttes *-r-* og *-i-*, og det udlydende *-a* svækkes til *-e*, og det er denne form, *Kirstine*, som danner grundlag for navnet *Kirsten*. I denne undersøgelse er navnet et af de geografisk mest jævnt fordelte. Det ser dog ikke ud til at have været tilfældet tidligere. I hvert fald var der en mindre andel af 1600-tallets kvinder i jyske undersøgelsesområder, som bar navnet *Kirsten*.²⁵ Da *Kristina* ikke var noget meget kendt helgenindenavn, er det efter min mening oplagt, at navnets udbredelse skyl-

Figur 4. Udbredelsen af Karen som første fornavn i folketællingen 1801/03, angivet i procent af den samlede befolkning. Kort: Peder Dam 2008.

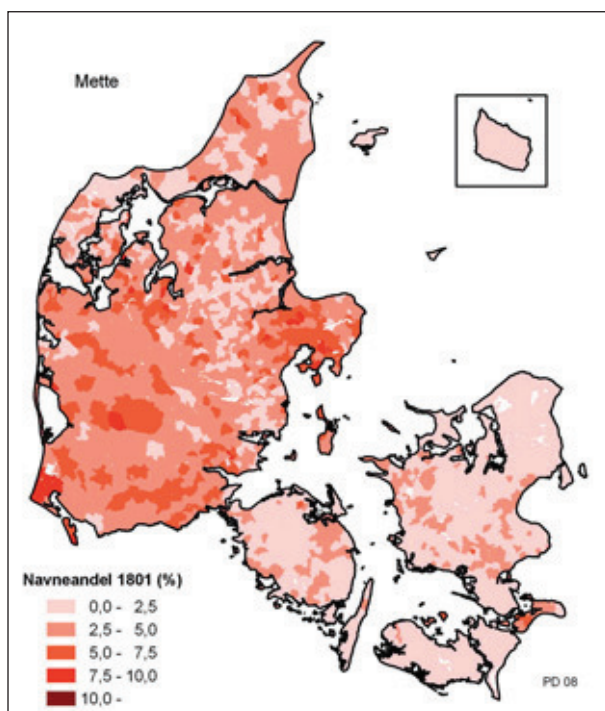

des den lydlige lighed med mandnavnene *Christian* og *Christen*, som slet og ret betyder *kristen*, jævnfør nedenfor under mandnavnene. *Kirsten* bliver umådeligt populært igen midt i 1900-tallet²⁶ og dermed det hyppigste kvindesnavn i den generation, der er født i 1940'erne.²⁷ Faktisk var det dengang så populært, at det stadig er blandt de hyppigste navne for den samlede danske befolkning på trods af, at populariteten har været stærkt dalende de seneste ca. 40 år.²⁸

Listens femte navn, *Maria*, var som bekendt navnet på Jesus' mor, men også helgeninden Maria Magdalena har haft betydning for navnets udbredelse. Navnet var længe tabubelagt og for helligt at bruge til jordiske kvinder. Således findes der kun få middelalderlige belæg på navnet. Blandt disse få belæg optræder i 1400-tallet også formen *Marie* med svækkelse af det udlydende *-a* til *-e*.²⁹ Selv om *Maria* ikke er lige så populært som *Anne*, er der alligevel tale om et navn, som på længere sigt har gjort sig gældende. I dag går de fleste navnes popularitet op og ned, og som hovedregel kommer navnene igen i ca. hver tredje generation eller med omtrent 100 års mellemrum. Men *Maria* og *Marie*

er blandt de få navne, som synes at være evigt populære. Det har aldrig været et navn, der var mere populært end alle andre, men det lever en jævn tilværelse i den øverste ende af diverse hitlister fra forskellige tider. I dag er *Anne/Anna* også blandt disse navne, men det har altså i modsætning til *Marie/Maria* også været et af de hyper populære, som vi så det ovenfor. I folketællingen 1801/03 er *Maria* jævnt fordelt over landet, hvilket slet ikke var tilfældet i 1600-tallet. I undersøgelsen af navneskikken i 1600-tallet findes *Maria* kun én gang uden for København, og det er i købstaden Nakskov.³⁰

Kvindenavnet *Mette* er oprindeligt en nedertysk kortform af *Mechtildis*, og navnets ældste forekomster i Danmark findes især i Slesvig og i tyske slægter. I Danmark kan *Mette* dog fra 1400-tallet være udviklet af *Margareta*.³¹ *Margareta* er et græsk-latinsk navn, som blev båret af flere helgeninder. Mest berømt er den hellige Margareta af Antiochia fra det 3. århundrede, der blev regnet for en af de 14 nødhjælpere, som var en kreds af helgener med forskellige helbredende eller lindrende funktioner. I Norden dyrkede man disse 14 nødhjælpere fra 1400-tallet og indtil reformationen.³²

Figur 5. Udbredelsen af *Mette* som første fornavn i folketællingen 1801/03, angivet i procent af den samlede befolkning.
Kort: Peder Dam 2008.

Fra 1200-tallet møder vi danske former som *Mergret*, *Merete*, *Merte* og *Merret*, der videreudvikles til *Mette*.³³ Det er snarere *Mettes* oprindelse i navnet *Margaretha*, som er årsagen til navnets udbredelse, end det er forbindelsen til det tyske *Mechtildis*. Den danske dronning Margrethe I, som regerede omkring år 1400, har sikkert også medvirket til, at navnet blev udbredt i senmiddelalderen. I folketællingen fra 1801/03 er *Mette* hyppigere i Jylland end på Øerne, se kortet i figur 5. Det samme ser ud til at have været tilfældet i 1600-tallet, hvor *Mette* i øvrigt er hyppigst i Sydvestjylland,³⁴ hvilket også stemmer fint med kortet i figur 5. I 1900-tallet var *Mette* et modenavn i 1970'erne, men populariteten har været stærkt dalende siden,³⁵ og i dag er der under 50 nye navnebærere hvert år.³⁶

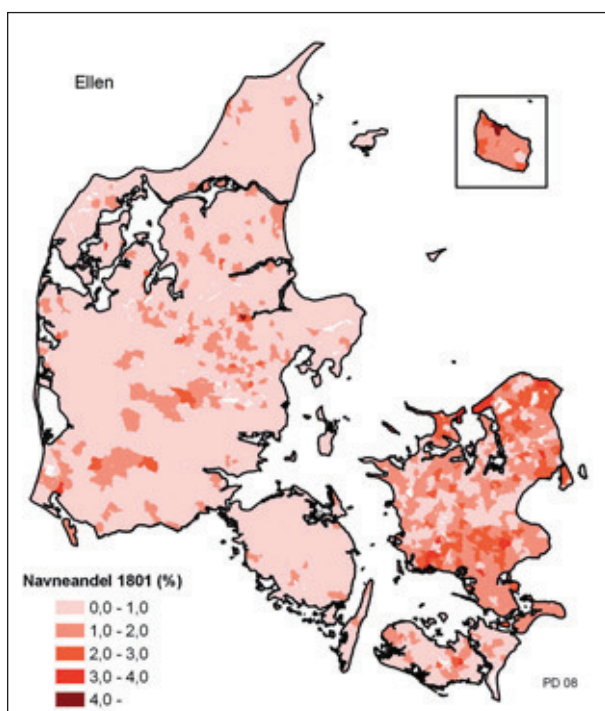
Listens nummer syv, *Johanne*, er et af de få længere kristne navne, som ikke ganske hurtigt blev forkortet i løbet af middelalderen. Det kommer af *Johanna*, som i Biblen er navn på en af kvinderne ved Kristi grav. Navnet kommer af græsk *Ioanna* og er delvist indlånt gennem tysk, hvilket er grunden til, at navnet har tryk på anden stavelse.³⁷ Den eneste tilpasning, der er sket i navnet, er, at det udlydende *-a* er blevet svækket til *-e*. Senere udvikles kæleformen *Hanne*, som i dag er langt mere udbredt end *Johanne*, idet *Hanne* blev båret som første fornavn af 41.606 kvinder i 2008, mens *Johanne* kun blev båret af 7.150.³⁸ I folketællingen 1801/03 er navnebærerne jævnt fordelt over hele landet med en svag overvægt i Vendsyssel. Det er slet ikke i overensstemmelse med forekomsten i 1600-tallet, hvor *Johanne* er mest hyppig på Øerne, især i København, mens det er sjældnere i Jylland, hvor der kun er enkelte navnebærere i Nordvestjylland.³⁹

Else, listens nummer otte, er derimod mere brugt i Jylland end i resten af landet. Det er imidlertid et lidt anderledes billede, vi ser i 1600-tallet. Her er andelen af navnebærere i undersøgelsesområder på Sjælland med øer nogenlunde på linje med Sydvestjylland, mens Nordvestjylland dog har den største andel af *Else*.⁴⁰ Navnet kommer af *Elizabeth*, som var navnet på Johannes Døberens mor. Det var også navn på den hellige Elizabeth af Thüringen, død 1231. Flere forskellige danske og nordiske former af navnet ses gennem tiden. For eksempel ses former som *Ælsef* og *Ellesef* allerede i 1200-tallet, og omkring 1300 møder man former som *Elsebe*, *Elsebi* og *Elseby*. Den almindelige og udbredte danske form *Else* findes allerede før 1400.⁴¹ Navnet havde en modeperiode i 1910'erne og 1920'erne, men populariteten har siden været faldende.⁴² I dag bruges navnet kun sjældent, og siden 2000 har kun mellem nul og syv piger fået dette navn som første fornavn hvert år.⁴³

Catharina er den ufordanskede form af det græske navn *Katharina*, som i folketællingen 1801/03 oftest er stavet med *C-*. Som vi så ovenfor, er navnet meget mere udbredt i den danske udvikling *Karen*. *Catharina* er det mindst

omdannede af kvindenavnene på folketællingens topti-liste. Gennem hele middelalderen bruges nemlig denne oprindelige latinske form af navnet, og mens denne form holder sig i Sydslesvig, ændres den for det meste i det nuværende danske område.⁴⁴ Dette forhold synes stadig at være gældende omkring år 1800, idet alene stavemåden *Catharina* bæres af 4874 kvinder i Sydslesvig og 3494 i Holsten i folketællingen. I det nuværende Danmark er der kun ét sted, hvor forekomsten af *Catharina* er iøjnefaldende. Det er i Frederiks Sogn i Lysgårds Herred ved Viborg, hvor 4–5 % af indbyggerne bar dette navn. Dette sogn var næsten helt dækket af lynchede indtil ca. 1760, hvor tyske kolonister begyndte at opdyrke den.⁴⁵ Her er altså tale om tysk navnebrug ligesom i Sydslesvig og Holsten. På denne baggrund kan vi slutte, at *Catharina* faktisk ikke er et dansk almuenavn i tiden frem mod 1800. I 1900-tallet har navnet ikke været særlig yndet, dog er antallet af navnebærere steget svagt i slutningen af århundredet. Som første fornavn havde formen *Catharina* omkring 90 navnebærere, som var født mellem 1900 og 1910, og heraf var over 60 fra Sønderjylland. Først i 1980'erne er der igen mere end 90 navnebærere pr. årti. Stavemå-

*Figur 6. Udbredelsen af Ellen som første fornavn i folketællingen 1801/03, angivet i procent af den samlede befolkning. Bemærk at intervallerne på dette kort er mindre end på de foregående pga. det lavere antal navnebærere.
Kort: Peder Dam 2008.*

den *Katharina* fik som første fornavn ikke mere end 90 navnebærere pr. årti før end i 1970'erne. De øvrige stavemåder, som findes i folketællingen 1801/03, har endnu færre navnebærere i 1900-tallet.

Listens tiende navn, *Ellen*, er en dansk udvikling af det græske *Helena*, som var navn på Den hellige Helena, født 248 og mor til Konstantin den Store. Navnet falder dog også sammen med kortformer af tyske navne som for eksempel *Ellensburg*. Fra omkring 1320 findes danske former som *Ælna* og *Elne*, og senere får navnet former som *Elle*, *Ellene* og *Ellen*.⁴⁶ I 1600-tallet findes navnet på 9.–14. pladsen på hyppighedslisterne fra undersøgelsesområder i Købehavn, på Sjælland og i Nakskov, mens det kun har ganske få forekomster i undersøgelsesområder på Fyn, i Nordvest- og Sydvestjylland.⁴⁷ Det svarer fint til fordelingen af navnebærere i folketællingen 1801/03, se figur 6. Her er der flest navnebærere på Sjælland med øer og på Bornholm, mens der er færre navnebærere på Fyn og enkelte i Jylland, hovedsageligt i Midtjylland, som ikke er med i 1600-talsundersøgelsen. *Ellen* var meget populært i begyndelsen af 1900-tallet, mens antallet af nye navnebærere falder gennem århundredet.⁴⁸ Navnets popularitet nåede sit lavpunkt i 1990'erne med ned til kun 11 nye navnebærere hvert år. I det nye årtusind er *Ellens* popularitet på vej op igen, og i 2006 fik 109 danske piger således dette navn som deres første fornavn.⁴⁹

Folketællingens ti hyppigste mandnavne

Som det gælder de ovenfor omtalte kvindenavne, er også de ti hyppigste mandnavne i folketællingen 1801/03 navne, som er velkendte og udbredte i dagens Danmark, se tabel 2. De ti mandnavne bæres som første fornavn af 38,5 % af den samlede befolkning i folketællingen. Det er altså en andel mindre end den andel, der bærer et af de ti hyppigste kvindenavne. På dét punkt ligner mand- og kvindenavnene altså nogenlunde hinanden, men det ser væsentligt anderledes ud, hvis vi ser på fordelingen inden for de ti navne. Der er nemlig mere end dobbelt så mange, der bærer det hyppigste kvindenavn, *Anne*, end det hyppigste mandnavn, *Peder*. Men allerede på listernes andenplads er der nogenlunde lige mange navnebærere. I bunden af listen er der derimod flere, som bærer mændenes nummer 8, 9 og 10, end som bærer kvindernes nummer 8, 9 og 10. De mest almindelige mandnavne var altså mere jævnbrydige i hyppighed end kvindernes navne.

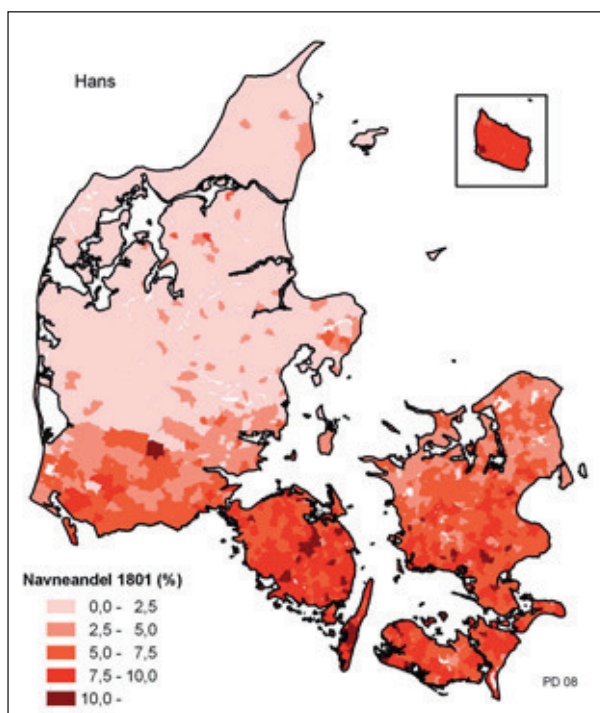
Nr.	Navn	Antal	Andel af hele befolkningen	Stavevarianter
1	<i>Peder</i>	64.041	6,9 %	Peder 43.051; Peter 20.869; Petter 121
2	<i>Hans</i>	62.759	6,9 %	Hans 62.609; Hanss 150
3	<i>Jens</i>	52.026	5,6 %	Jens 51.962; Jenß 64
4	<i>Niels</i>	47.395	5,1 %	Niels 46.718; Nils 430; Njels 154; Nels 93
5	<i>Christen</i>	32.425	3,5 %	Christen 27.339; Kristen 2.459; Chresten 2.205; Kresten 336; Cresten 86
6	<i>Anders</i>	23.354	2,5 %	Anders 23.238; Anners 116
7	<i>Rasmus</i>	18.762	2,1 %	Rasmus 18.674; Rassmus 58; Rasmuss 30
8	<i>Søren</i>	18.633	2,0 %	Søren 17.642; Sören 761; Sørren 210; Sörn 20
9	<i>Lars</i>	18.540	2,0 %	Lars 18.540
10	<i>Christian</i>	17.414	1,9 %	Christian 16.845; Cristian 37; Kristian 569
1-10	I alt	355.349	38,5 %	
	andre navne	569.731	61,5 %	

Tabel 2: De ti hyppigste mandsnavne i folketællingen 1801/03 med angivelse af hvilke stavemåder det samlede antal gælder.

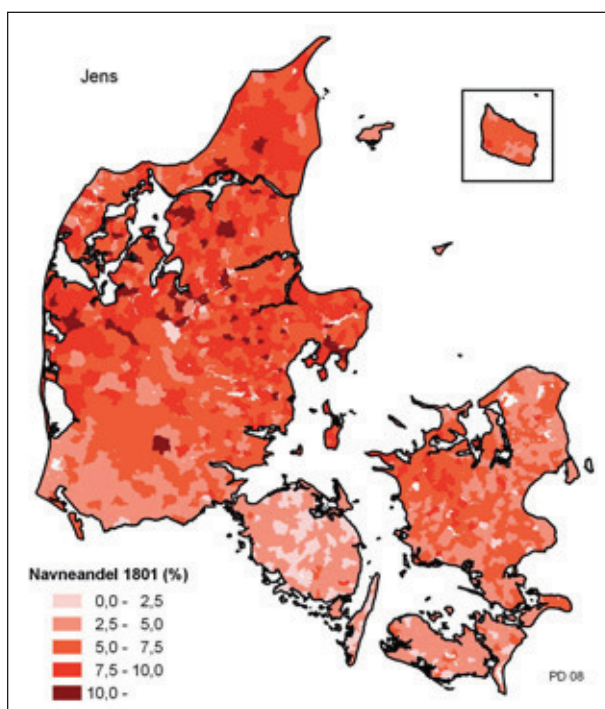
Landets hyppigste mandsnavn i folketællingen 1801/03 er *Peder*. Man kunne foranlediges til at tro, at *Peder* er en jysk form, ligesom det nok oftest er i dag, mens *Peter* er en østdansk form. Men kortlægninger af begge stavemåder i folketællingen fra 1801/03 viser, at de begge er jævnt fordelt over landet. Derfor behandles de to navneformer som ét navn på linje med *Anne/Anna* og *Marie/Maria*. Den jævne fordeling i landet kan også konstateres i Meldgaards undersøgelse af 1600-tallets navne. Her findes *Peder* i top-fire i alle de undersøgte områder.⁵⁰ *Peder* kommer af det latinske *Petrus*, der er navnet på en af apostlene i Det nye Testamente. Flere helgener bar også navnet *Petrus*. Allerede i 1200-tallet optræder navnet i danske former som *Peter*, *Petær* og *Pæter*, og fra omkring 1350 kan man møde den korte form *Per*, *Pær*, som sandsynligvis skyldes tryksvag brug af navnet. Fra omtrent det samme tidspunkt møder vi også formen *Peder* med svækkelse af *-t-* til *-d-*.⁵¹ I 1900-tallet er det stavemåden *Peter*, der er dominerende, og den er meget populær gennem hele 1900-tallet med

størst koncentration i 1960'erne.⁵² Stavemåden *Peder* er langt mindre repræsenteret i 1900-tallet, hvor den i øvrigt oftest forekommer i Jylland. Brugen af navneformen daler langsomt gennem århundredet og fik som første fornavn kun omkring 130 nye navnebærere i 1990'erne.⁵³

Topti-listens nummer to og tre, *Hans* og *Jens*, kommer begge af det bibelske navn *Iohannes*, som både er navn på apostlen Iohannes og Iohannes Døberen. Den oprindeligt indlånte form har levet videre i dansk samtidig med, at forskellige udviklinger er blevet dannet. I 1300-tallet udvikles former som *Iønæs*, *Iønīs* og *Iøns*, som videreudvikledes til *Ienæs*, *Ienis* og *Iens*, alle blev dog først almindelige hen mod 1400. Omkring 1350 indlånes den nedertyske form af *Iohannes*, nemlig *Hannes*, *Hannus*, som i dansk hurtigt sammentrækkes til *Hans*.⁵⁴ *Hans*' og *Jens*' udbredelse i folketællingen 1801/03 er meget interessant, idet *Hans* er koncentreret i det sydlige Danmark, se figur 7, mens *Jens* er koncentreret i det nordlige Danmark, se figur 8. Forskellen på de to navnes udbredelse er mest markant i Jylland, men der er også en tydelig forskel mellem det nordlige Sjælland og det sydlige Sjælland med Lolland-Falster og Møn. På

Figur 7. Udbredelsen af *Hans* som første fornavn i folketællingen 1801/03, angivet i procent af den samlede befolkning.
Kort: Peder Dam 2008.

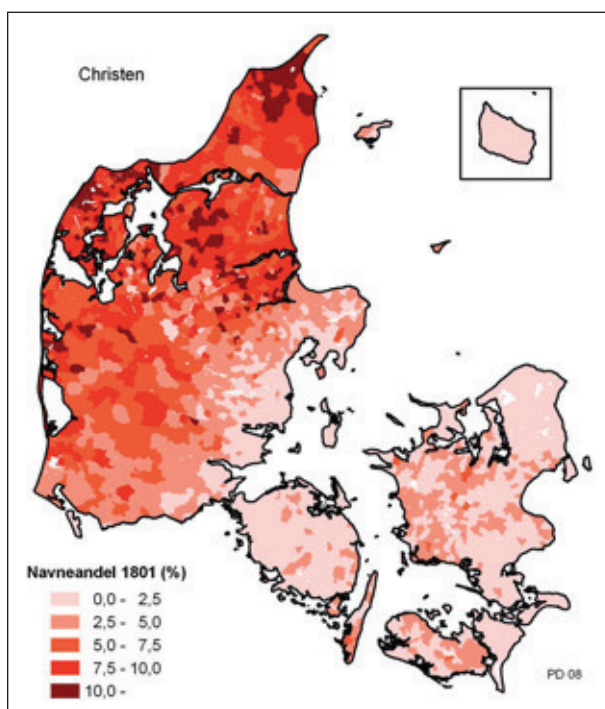

Figur 8. Udbredelsen af *Jens* som første fornavn i folketællingen 1801/03, angivet i procent af den samlede befolkning.
Kort: Peder Dam 2008.

kortene ser det ud som om, *Jens* har et større udbredelsesområde end *Hans*, selvom det sidstnævnte har flere navnebærere. Men man skal huske på, at tallene i listen gælder hele det daværende danske rige, og altså også tæller Slesvig og Holsten, som huser en stor del af de navnebærere, som hedder *Hans*. Det oprindeligt tyske *Hans* er altså tydeligt mere populært i de egne, der ligger tættest på Tyskland, mens *Jens* foretrækkes længere væk fra Tyskland. Denne fordeling tyder på, at man faktisk har været klar over, at de to navne afspejlede det samme navn oprindeligt, altså *Iohannes*. Den tydelige fordeling af *Hans* og *Jens* var sandsynligvis gældende allerede i 1600-tallet. I Meldgaards undersøgelse af seks udvalgte områder findes kun ét af områderne nord for *Hans/Jens-linjen*. Materialet dækker Vester Han, Hundborg og Hassing herreder i det tidligere Thisted amt ca. 1640 og indeholder 902 navnebærere, hvoraf kun seks bar navnet *Hans*. I undersøgelsens fem andre udvalgte områder, som alle ligger syd for *Hans/Jens-linjen*, var *Hans* nummer et eller to på hyppighedslisterne.⁵⁵ Endnu i begyndelsen af 1900-tallet anes en overvægt af *Jens* i Nørrejylland og af *Hans* på Øerne, men denne forskel udviskes i løbet af århundredet.⁵⁶

Mandsnavnet *Niels* er nummer fire på listen fra 1801/03. Det kommer af *Nicolaus*, som er den latinske form af det oprindeligt græske navn *Nicholaos*. Navnet blev voldsomt populært i Danmark fra omkring 1100, hvilket sandsynligvis skyldes at dyrkelsen af Nicolaus af Myra steg i forbindelse med, at hans lig blev flyttet fra Lilleasien til Bari i Italien i 1087. Han var helgen for de søfarende, og derfor var der kirker indviede til ham i mange af landets søkøbstæder. I dansk har *Nicolaus* tryk på første stavelse, hvilket hurtigt bevirkede bortfald af den midterste stavelse, og allerede omkring 1225 kan man møde formen *Niklas*. Gennem formerne *Nikles*, *Nigles* og *Niglæs* når udviklingen til *Niels* i midten af 1300-tallet.⁵⁷ I undersøgelsen af 1600-tallets navneskik er *Niels* nogenlunde lige så udbredt som i 1801/03. I alle undersøgelsens seks udvalgte områder ligger *Niels* som nummer to, tre eller fire på frekvenslisterne.⁵⁸ Ligesom ved *Iohannes* er der også indlånt en tysk udvikling af *Nicolaus*. Det er navnet *Claus*, som i 1801/03 findes noget længere nede på listen, idet der kun er 9.438 navnebærere af navnet i stavemåderne *Claus* og *Klaus*. Man fornemmer en geografisk fordeling af disse navneformer, som ligner den, vi så med *Hans* og *Jens*. Der er nemlig 8.300, hvilket svarer til ca. 88 %, af dem, som bærer navnet i den tyske form *Claus*, der bor i Sydslesvig og Holsten. Til sammenligning er der i samme område kun 379 personer, som bærer navnet *Niels* hvilket svarer til 0,8 % af dem, der hedder *Niels*, i 1801/03. Kortet dækker som nævnt ovenfor ikke de gamle hertugdømmer, så de geografiske forskelligheder i fordelingen af de to navneformer lader sig ikke vise på kort i denne sammenhæng, idet *Niels* fordeler sig ganske jævnt over det område, der kan kortlægges her, dog med en ganske lille koncentration på Hobro-egnen i Nørrejylland. *Niels* havde en popularitetsbølge i midten af 1900-tallet, men brugen af navnet har siden været nedadgående⁵⁹ og er stadig på vej ned i dag, hvor omtrent 75 drenge får dette navn som første fornavn hvert år.⁶⁰

Anderledes tydelig er fordelingen af navnet *Christen*, der findes som listens nummer fem. Her er der nemlig tale om et navn, som er yndet i Vest- og Nordjylland, mens der kun er få navnebærere i resten af landet, se figur 9. Denne forskel antydes allerede i 1600-tallet, hvor *Christen* findes som frekvenslisternes nummer 6–10 i områder uden for Jylland, mens det i Sydvestjylland var nummer fire, og i Nordvestjylland var listens nummer et.⁶¹ *Christen* er en dansk udvikling af det latinske *Christianus*, som er afledt af ordet/navnet *Christus*. De ældste danske belæg på navnet har oftest en form, der svarer til *Christiarn(us)*. Denne form har man forsøgt at forklare som påvirket af forskellige ord med samme endelse, for eksempel gammeldansk *stiarna*, nutidens *stjerne*, gammeldansk *iarn*, nutidens *jern*, og personnavneendelsen gammeldansk *-biarn*, nutidens *-bjørn*. Formen *Christiarn* udvikles hurtigt til *Christiern*, og det er denne fordanskede form, som i den sene middelalder blev til

Figur 9. Udbredelsen af *Christen* som første fornavn i folketællingen 1801/03, angivet i procent af den samlede befolkning. Kort: Peder Dam 2008.

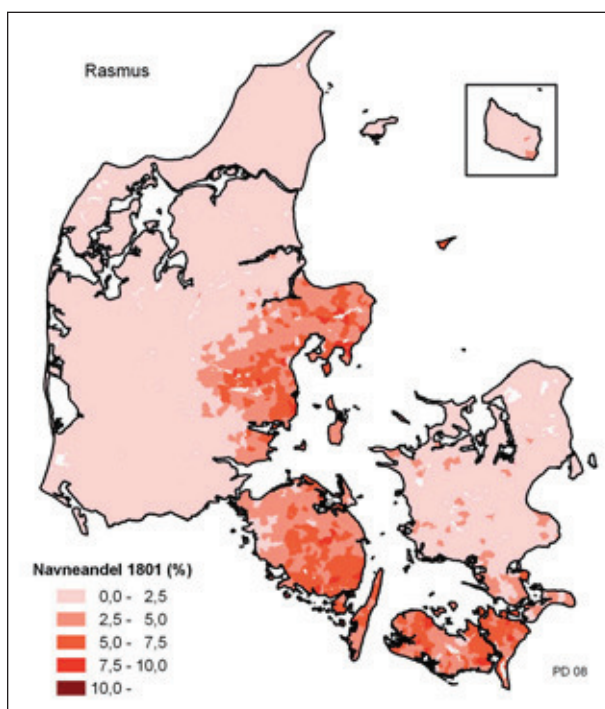
Christen. Den oprindelige latinske form genindføres med Christian III, som var konge på reformationstiden, men det er en form, som kun langsomt vinder indpas. Også dette navn har en indlånt nedertysk form, i dette tilfælde navnet *Karsten / Kersten*.⁶² I folketællingen er der kun 2.353 som hedder *Carsten / Karsten / Kersten*, og dette tal er så lavt, at det ikke gør sig gældende overfor det hyppige *Christen*. Det gør formen *Christian* derimod, idet det er listens nummer ti. Det er imidlertid ikke sådan, at *Christian* er karakteristisk for de områder, der kun har en lille eller ingen forekomst af *Christen*. Derimod er *Christian* et navn, som ofte er brugt i de egne, der var domineret af tysk sprog. Således finder vi 30,7 % af dem som bærer navneformen *Christian*, i Sydslesvig og Holsten. I Sønderjylland, Haderslev, Sønderborg, Tønder og Åbenrå amter er der ligeledes en stor del, nemlig 13,2 % af dem, som bærer navnet i formen *Christian*. *Christian* er dog ikke lige så entydigt tysk, som vi så det ovenfor med *Catharina*. I folketællingen 1801/03 er navnet brugt en del i København og på Sjælland samt lidt på Fyn, mens forekomsten er noget spredt i Jylland, sikkert på grund af *Christens* store udbredelse. Navnet *Christian* gør sig næ-

sten ikke gældende i den flere gange omtalte undersøgelse af 1600-tallets fornavneskik, men i det omfang det forekommer, er det særligt karakteristisk for København.⁶³ Efterhånden bliver navnet mere og mere udbredt og er altså nummer ti på frekvenslisten for folketællingen 1801/03. Ser vi på forholdene i 1900-tallet, er situationen vendt. *Christian/Kristian* er blevet et meget populært navn, mens *Christen/Kristen* kun anvendes lidt og stadig især i Jylland. Som tilbagevendende kongenavn har *Christian/Kristian* haft gunstige kår, mens *Christen/Kristen* sandsynligvis er blevet opfattet som jysk dialekt og dermed sandsynligvis et lidt bondsk navn. I 2008 var der således 53.371 som hed *Christian / Kristian* og kun 1.975 som hed *Christen / Kristen*.⁶⁴

Listens nummer seks, *Anders*, er jævnt fordelt over hele landet. Folketællingen 1801/03 viser således ingen områder med en særlig hyppighed af navnet. Også i 1600-tallet ser navnet ud til at være uden særlige regionale udsving, idet det på frekvenslister over fornavneskikken på den tid ligger som nummer 5–10 i udvalgte undersøgelsesområder fordelt over hele landet.⁶⁵ Navnet kommer af apostelnavnet *Andreas*, som er en latinsk form af et oprindeligt græsk navn. På dansk fik navnet tryk på første stavelse, hvorefter endelsen blev svækket, og formen *Andres* opstod. Ved ombytning af *-r-* og *-e-* fik vi formen *Anders*.⁶⁶ I nyere tid har *Anders* været meget populært i 1970'erne og 1980'erne,⁶⁷ men brugen af navnet har været støt dalende siden begyndelsen af 1990'erne.⁶⁸

Rasmus har derimod en tydelig koncentration, som strækker sig i en bue fra Djursland i nord over Århus-Skanderborgeggen, Fyn og til Lolland-Falster i syd, se figur 10. Navnet er nummer syv på listen fra folketællingen 1801/03, og det kommer af *Erasmus*, som var navn på en af de helgener, der regnes blandt de 14 nødhjælpere. Navnet optræder i danske kilder i 1400-tallet⁶⁹ og som følge af tryk på anden stavelse, får det hurtigt formen *Rasmus* ved bortfald af *E-*, – og *Asmus* i Sønderjylland ved bortfald af *Er-*. *Rasmus* blev først almindeligt efter middelalderen, og allerede i 1600-tallet var det blevet temmeligt populært især på Fyn, men det fandtes også i København, på Sjælland og i Nakskov på Lolland. I Sydvestjylland findes kun to belæg i Meldgaards undersøgelse, mens der ikke findes en eneste *Rasmus* i det Nordvestjyske undersøgelsesområde.⁷⁰ Den fordeling, der er i folketællingen, ser altså ud til at have været gældende allerede fra den tid, hvor man begyndte at bruge navnet *Rasmus*. Meldgaard har forgæves søgt en forklaring på *Rasmus*' store udbredelse på Fyn, men har ikke fundet nogen. Ingen kirker i Danmark er indviede til *Erasmus*, mens hans martyrium er afbilledet på skånske, sjællandske og jyske kalkmalerier, men ikke på nogen fynske.⁷¹ Gennem 1900-tallet havde *Rasmus* stadig stor overvægt i Østjylland,⁷² men hvorfor navnets udbredelse er, som vi har set her, har jeg ingen god forklaring på. *Rasmus* fik en popularitetsbølge i

Figur 10. Udbredelsen af Rasmus som første fornavn i folketællingen 1801/03, angivet i procent af den samlede befolkning. Kort: Peder Dam 2008.

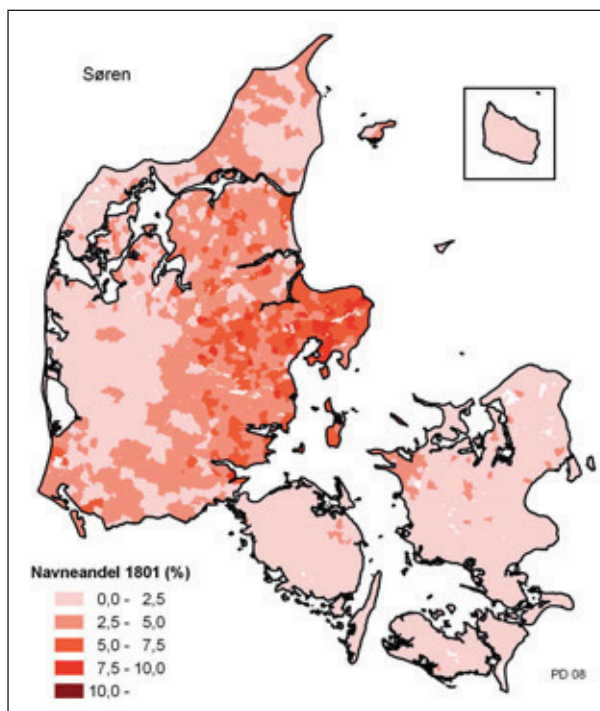
slutningen af 1900-tallet, især i 1980'erne og 1990'erne. I 1995 var *Rasmus* således det tredje hyppigste navn, der blev givet som første fornavn til drenge født det år,⁷³ men brugen af navnet har været faldende siden.⁷⁴

Søren er tydeligt koncentreret i Østjylland, især på Djursland, se figur 11. Det skyldes sandsynligvis dyrkelsen af Sankt Søren i Ry, og navnet var da også mere udbredt i Jylland end i resten af landet i 1600-tallet.⁷⁵ Også i 1900-tallet var der en stor overvægt i Østjylland af mænd med *Søren* som første fornavn, men navnet havde en generel popularitetsperiode over hele landet især i 1960'erne og 1970'erne.⁷⁶ Brugen af *Søren* har dog været dalende lige siden, og i dag får under 100 drenge dette navn som første fornavn hvert år.⁷⁷ Navnet kommer af det latinske *Severinus*, som var navn på Den hellige Severinus, bisp i Köln omkring 400. Navnet optræder først i Danmark omkring 1400, hvorefter det vinder stærk udbredelse. Tidligt optræder formen *Søwerin*, og gennem svækkelse og svind af *-w-* opstod formen *Søren*.⁷⁸

Som listens nummer ni har vi navnet *Lars*. Det kommer af det latinske *Laurentius*, der var navn på Den hellige Laurentius, romersk diakon død 258.

Figur 11. Udbredelsen af Søren som første fornavn i folketællingen 1801/03, angivet i procent af den samlede befolkning. Kort: Peder Dam 2008.

Allerede i 1200-tallet møder vi fordanskede former som *Laurents* og *Laurens*, og i 1300-tallet kommer også former som *Laurits* og *Lauris* samt kælenavnsformerne *Lasse* og *Las*. Udviklingen til *Lars* er eftermiddelalderlig og skyldes formen *Larentius*, som var den form man brugte i det jævne latinske talesprog, *vulgær latin*.⁷⁹ Materialets navne forekommer hyppigst på Fyn og Sjælland, mens det i Jylland er sjældent uden for Vendsyssel og Thy. I Meldgaards undersøgelse af 1600-tallets navneskik er *Lars* anført som sideform til *Laurits* på Fyn og i Nordvestjylland, mens områderne på Sjælland, i Sydvestjylland samt i København og i Nakskov slet ikke har sideformen *Lars*. I begyndelsen af 1900-tallet var der stadig en relativt svag forekomst af *Lars* i Syd- og Vestjylland, mens navnet i Nord- og Østjylland samt på Fyn og Sjælland uden for København var ganske udbredt. *Lars*' udbredelse i København og på Lollands-Falster er også svag i begyndelsen af 1900-tallet. I løbet af århundredet udviskes de regionale forskelle imidlertid, og *Lars* blev et modenavn over hele landet især i 1960'erne.⁸⁰ Siden da har navnets popularitet dog været faldende, og i dag får mindre end 20 drenge *Lars* som første fornavn hvert år.⁸¹

De hyppige danske *sen*-efternavne

De hyppige mandsnavne i folketællingen 1801/03 er også dem, der findes i de mest udbredte af *sen*-efternavne i dag. Toppi for danske efternavne den 1. januar 2008⁸² ses i tabel 3:

Nr.	Navn	Antal	Andel af hele befolkningen	Stavevarianter
1	<i>Jensen</i>	282.274	5,2 %	Jensen 282.249, Jenssen 25
2	<i>Nielsen</i>	279.312	5,1 %	Nielsen 279.122, Nilsen 190
3	<i>Pedersen</i>	261.838	4,8 %	Pedersen 175.422, Petersen 86.283, Pettersen 133
4	<i>Hansen</i>	234.170	4,3 %	Hansen 234.079, Hanssen 91
5	<i>Christensen</i>	189.375	3,5 %	Christensen 126.425, Kristensen 62.783, Chrestensen 167
6	<i>Andersen</i>	166.936	3,0 %	Andersen 166.936
7	<i>Larsen</i>	123.919	2,3 %	Larsen 123.792, Larssen 127
8	<i>Sørensen</i>	118.426	2,2 %	Sørensen 118.396, Sörensen 30,
9	<i>Rasmussen</i>	100.122	1,8 %	Rasmussen 100.045, Rasmusen 77
10	<i>Jørgensen</i>	93.998	1,7 %	Jørgensen 93.998,
1-10	I alt	1.850.370	33,9 %	
	Andre navne	3.625.421	66,1 %	

Tabel 3: Nutidens hyppigste efternavne med angivelse af hvilke stavemåder det samlede antal gælder. Tallene er fra Danmarks Statistik og gælder antallet af navnebærere den 1. januar 2008.

Ni ud af de ti mandsnavne, som har dannet grundlag for disse efternavne, er altså navne, som vi også finder på vores topti-liste over mandsnavne. Kun *Christiansen*, som er dannet til *Christian* – mandsnavnelistens nummer ti – findes ikke på efternavnenes topti. Den 1. januar 2008 var der 52.852 svarende til 1,0 % af befolkningen, som bar dette efternavn. 38.726 med stavemåden *Christiansen* og 14.126 med stavemåden *Kristiansen*.

De mange og hyppige *sen*-efternavne, vi har i Danmark, er dannet i midten af 1800-tallet. Før den tid bar man ægte patronymer. Det vil sige, at var *Jens* søn af en mand, som hed *Hans*, så hed han *Jens Hansen*. Og havde denne *Hans* en datter ved navn *Maren*, så hed hun *Maren Hansdatter*. Men med de mange ens navne var det nærmest umuligt at finde frem til den rigtige *Jens Hansen* eller *Maren Hansdatter*. Derfor blev der allerede i 1771 udsendt et kongeligt reskript for hertugdømmet Slesvig, hvori det blev bestemt, at alle børn ved dåben skulle have faste slægtsnavne. I kongeriget Danmark kom der først en lignende bestemmelse i 1828 angående dåb. Det skulle være sådan, at en mands børn alle fik det samme slægtsnavn, og dette skulle forblive familiens slægtsnavn. Året efter, i 1829, kom der et cirkulære om, at pigers ægte patronym ikke længere skulle ende på *-datter*, men på *-sen* som drengenes gjorde. Lovgiverne havde nok forestillet sig, at folk ville vælge deres nye efternavne blandt uofficielle tilnavne og stednavne eller noget helt tredje, men sådan gik det ikke. Den danske landbefolkning fik ikke en varieret og alsidig slægtsnavnebestand. Man gav nemlig børnene det ægte patronym som slægtsnavn. Forsøget på at danne slægtsnavne i bondestanden var således endt med, at langt de fleste af bønderne bar de nu arvelige sekundære patronymer. I 1856, 28 år efter forordningen, udsendtes et cirkulære som proklamerede, at det frie navnevalg var slut, og man nu skulle beholde det slægtsnavn, der var blevet valgt. Cirkulæret medførte stor modstand i befolkningen: Nogle ville have deres folkelige uofficielle tilnavn som slægtsnavn, og andre ville have det primære patronym genindført. Men ingen af delene var mulige efter 1856-cirkulæret. Siden er der vedtaget en række navnelove, som har givet større eller mindre mulighed for at skifte efternavn, men de navne man valgte i 1800-tallet gør sig altså stadig gældende for store dele af landets befolkning.⁸³

Overlevelse af gamle nordiske navne

De nordiske navne tabte terræn i løbet af middelalderen. En del af disse navne forsvandt dog ikke helt, men gemte sig i forskellige egne rundt omkring i Danmark. Nogle af navnene fandtes i meget lokale og afgrænsede områder, mens andre trods alt fandtes i lidt flere eller større egne. Det var sandsynligvis lokale traditioner og måske de gamle opkaldelsesregler, som var årsag til, at nogle af disse nordiske navne overlevede i den meget kristne navnemasse.

Den fåtallige repræsentation af de enkelte nordiske navne gør, at vi ikke har nogen frekvenslister at hente navnene fra. Derfor er de undersøgte nordiske navne udvalgt mere eller mindre tilfældigt, og de tjener som eksempler på, at nordiske navne trods alt ikke forsvandt fuldstændigt ud af brug i tiden frem til ca. 1800.

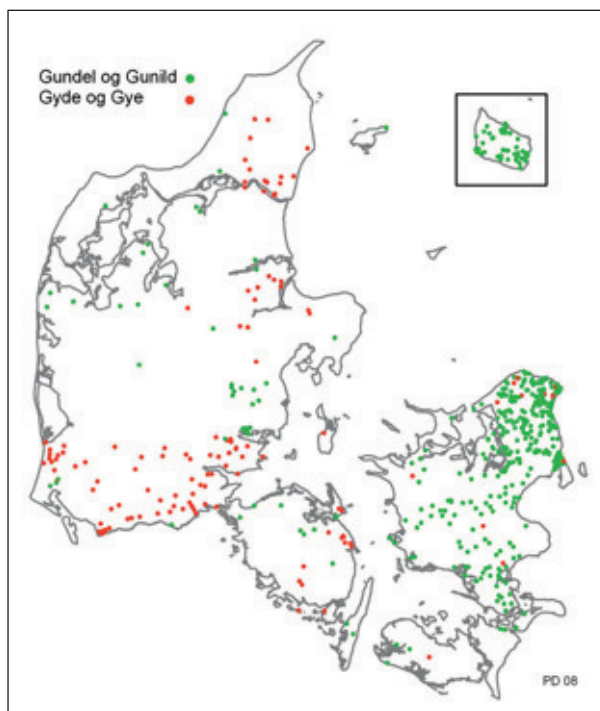
Navn	Antal	Stavevarianter
<i>Gundel / Gunild</i>	570	Gundel 203, Gondel 30, Gunild 242, Gunnild 95
<i>Gyde / Gye</i>	244	Gyde 146, Güde 32, Gye 66
<i>Børge</i>	145	Børge 116, Børre 29
<i>Eske</i>	127	Eske 97, Esche 30
<i>Gorm</i>	38	Gorm 38

Tabel 4: Udvalgte nordiske navne fra folketællingen 1801/03 med angivelse af forskellige stavevarianter.

I dag er kvindenavnet *Gunhild* sjældent, men alligevel velkendt. Der er imidlertid tale om en gammel nordisk navneform, der gik ud af brug i Danmark i begyndelsen af middelalderen, men som blev genoptaget i løbet af 1800-tallet. Den almindelige danske form af navnet er *Gundel* eller *Gunild*, der kendes tilbage fra vikingetidens Danmark. Her er der altså tale om en navneform, der er tilpasset det danske sprog, nøjagtigt som vi så det ovenfor ved de kristne navne. I skattemandtal fra 1600-tallet findes navnet kun i den østlige del af landet.⁸⁴ Det passer fint med Meldgaards undersøgelse af 1600-tallets navneskik, hvor *Gundel* kun findes i det københavnske undersøgelsesområde.⁸⁵ I folketællingen 1801/03 er der i alt 570 kvinder, som hedder *Gundel / Gunild*. Også her er navnet tydeligt koncentreret til den østlige del af landet, især København, Nordsjælland og Bornholm. Men der findes også enkelte navnebærere på Fyn og i Jylland, se figur 12. I 1900-tallet bruges kvindenavnet *Gundel* meget sjældent, men når det bruges er det fortsat i København, på Sjælland eller på Bornholm.⁸⁶ Formerne *Gunild* og *Gunnild* bruges lidt i begyndelsen af 1900-tallet, men er yderst sjældne mod slutningen af århundredet. Også disse former af navnet er i 1900-tallet stadig hyppigst i Østdanmark.⁸⁷ Den gamle nordiske form *Gunhild* har derimod været brugt noget mere i 1900-tallet især i århundredets første halvdel, mens den har spillet en meget lille rolle de seneste årtier.⁸⁸

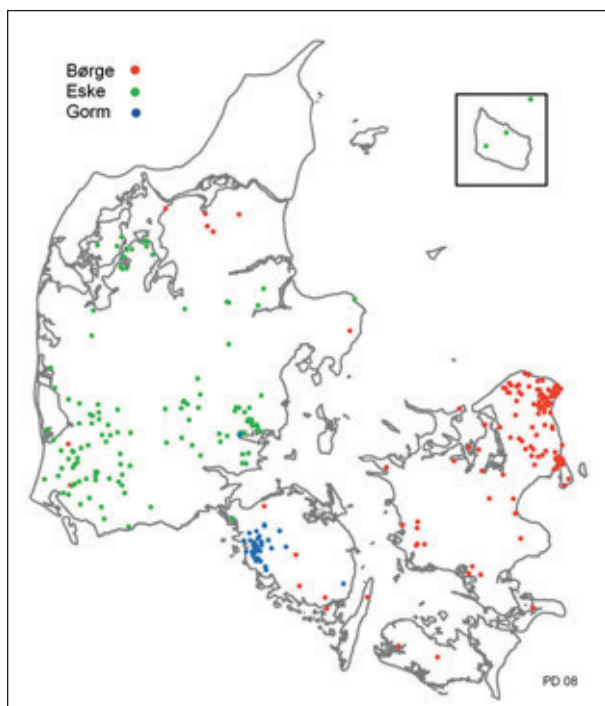
Et andet velkendt, men i dag sjældent navn, er *Gyda*. Igen er der tale om en

Figur 12. Udbredelsen af Gundel og Gunild samt Gyde og Gye i folketællingen 1801/03, hver prik angiver én navnebærer.
Kort: Peder Dam 2008.

gammel nordisk navneform, som er genoptaget i Danmark i løbet af 1800-tallet. Den almindelige danske form var før den tid *Gyde*, eller i Jylland *Gye*. Navnet var ret almindeligt i Danmark i middelalderen, og siden da har det levet videre, især i Jylland. I 1600-tallet forekommer navnet også på Bornholm i formen *Gya*.⁸⁹ I Meldgaards 1600-talsundersøgelse er navnet sjældent, men findes i formen *Gyde* én gang i København og i formen *Gye* to gange i Sydvestjylland.⁹⁰ I folketællingen 1801/03 findes *Gyde*/*Gye* med i alt 244 navnebærere. De er særligt koncentreret i Jylland, men der er dog enkelte navnebærere på Fyn og Sjælland med øer, se figur 12. Formen *Gye* findes dog udelukkende i Jylland, med en enkelt undtagelse i København. I dag spiller navnet næsten ingen rolle, formen *Gyde* er ikke blevet brugt som første fornavn siden engang i 1960'erne, som andet fornavn bruges det dog stadig af og til.⁹¹ Navneformen *Gye* bliver i dag ikke båret som første fornavn af én eneste kvinde, mens det stadig, men sjældent, bruges som andet fornavn.⁹² Den gamle nordiske form *Gyda* har været væsentlig mere brugt i løbet af 1900-tallet end de danske udviklinger af navnet.⁹³

Mandsnavnet *Børge* er en dansk udvikling af *Birger*. Man mener, det er kommet til Danmark fra Sverige, hvor det i gammel svensk har formen *Birghir*. I Danmark optræder navnet kun sjældent før 1300, og mange af de middelalderlige navnebærere er af svensk herkomst. Navnet er desuden mest udbredt i de gamle danske provinser Skåne, Halland og Blekinge samt på Sjælland. I skattemandtal fra 1600-tallet findes navnet stort set ikke vest for Storebælt.⁹⁴ I folketællingen 1801/03 findes navnet i stavemåderne *Børge* og *Børre* og bæres af i alt 145 personer. På figur 13 ses det tydeligt, at fordelingen af navnebærerne i høj grad svarer til den, der er omtalt for middelalderen og 1600-tallet, idet der er en relativ stor koncentration af *Børge* i Nordsjælland og flere forekomster rundt omkring på Sjælland. Der er dog også nogle ganske få forekomster på Fyn og spredt i Jylland. I 1900-tallet har navneformen *Børre* spillet en meget lille rolle,⁹⁵ mens *Børge* var et modenavn i første halvdel af 1900-tallet, især 1910–1940. Siden er populariteten faldet støt, og kun nogle enkelte fik det som første fornavn i 1990'erne, mens ingen har fået navnet som første fornavn siden år 2000.⁹⁶

Figur 13. Udbredelsen af *Børge*, *Eske* og *Gorm* i folketællingen 1801/03, hver prik angiver én navnebærer. Kort: Peder Dam 2008.

Hvor *Børge* var et udpræget østdansk navn, er *Eske* et lige så udpræget vestdansk navn. I folketællingen 1801/03 er der 127 navnebærere, som oftest findes i den sydlige del af Nørrejylland, men der er også en lille gruppering i et område ved Mors, se figur 13. Til gengæld er der kun én der hed *Eske* på Fyn og Sjælland med øer eller på Bornholm. Navnet er en dansk udvikling af *Esger/Asger*, som allerede i middelalderen var mest almindeligt i Jylland. Navneformen *Eske* findes fra omkring 1450.⁹⁷ I Meldgaards undersøgelse fra 1600-tallet findes *Eske* tre gange i det sydvestjyske undersøgelsesområde, mens det er fraværende i undersøgelsens øvrige områder.⁹⁸ I løbet af 1900-tallet er navneformen *Esche* kun brugt ganske få gange, mens formen *Eske* er lidt mere brugt. *Eske* kommer dog aldrig over 75 navnebærere pr. årti,⁹⁹ hvilket stadig er gældende i dag.¹⁰⁰

Gorm er oprindeligt et gammelt toleddet nordisk navn, men helt tilbage i de ældste kilder, vi har til navnet, optræder det i sin nutidige enstavede form. Det er for eksempel tilfældet allerede i 900-tallet på runestenen i Jelling. *Gorm* er sandsynligvis sammensat af ordene *guth* og *thorm*, som betyder *hedensk gud* og *beskyttelse / beskytter*.¹⁰¹ Navnet har aldrig været voldsomt udbredt, men det bruges af og til i vikingetiden og middelalderen. Omkring 1600 levede navnet endnu i en enkelt vestfynsk egn, og i præsteindberetninger fra 1743 nævnes det også flere andre steder på Fyn.¹⁰² I folketællingen 1801/03 er der 38 mænd, som bærer navnet *Gorm*, der med to undtagelser alle findes i et ret snævert område omkring Assens på Vestfyn. De to øvrige navnebærere findes på Østfyn og ved Horsens i Østjylland, se figur 13. Der er således nærmest tale om, at Vestfyn er et reliktområde for mandnavnet *Gorm*, og havde navnet ikke overlevet her, var det formentlig gået ud af brug. I 1900-tallet er *Gorm* meget mere udbredt, og der er ikke den samme geografiske koncentration at spore. Det har været brugt gennem hele 1900-tallet, og populariteten topper i 1940'erne, hvor ca. 240 fik dette navn som første fornavn. Siden har *Gorms* hyppighed været dalende.¹⁰³

Perspektivering

Vi har set i det foregående, at det er en utrolig stor del af befolkningen i 1801/03, som bærer de ti hyppigste kvindenavne og de ti hyppigste mandnavne. Undersøgelser af 1600-tallets navneskik, foretaget i mindre udvalgte områder, viser lignende resultater. Der er altså tale om flere hundrede år, hvor den danske navneskik i den brede befolkning har været enormt traditionsbundet. Det mest bemærkelsesværdige eksempel er kvindenavnet *Anne* der bæres af 15,6 % af den samlede befolkning, flere end hver fjerde af kvinderne, og det er vel at mærke gennemsnitligt, i nogle sogne er procentdelen væsentligt højere.

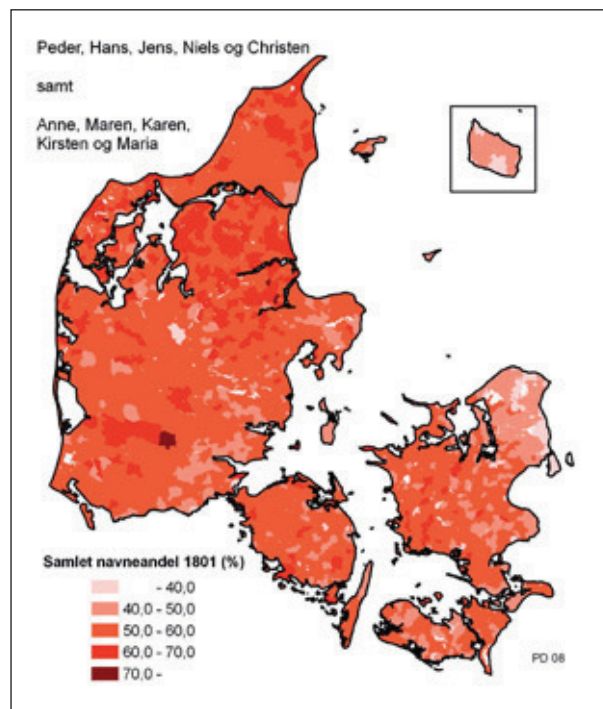
Som nævnt kommer en hel masse nye navne til Danmark i løbet af 1800-tallet. De nordiske navne får en renæssance, man tager eksotiske navne fra Syd-europa og Orienten i brug, og der kommer engelske og russiske navne hertil. Det skyldes alt sammen, at man begynder at bruge de navne, man møder i litteraturen, til sine børn.¹⁰⁴ Efter at have anvendt meget fremmede og eksotiske navne igennem 1800-tallet, begynder man omkring 1900 at tage de gamle navne op igen. Spørgsmålet er dog, i hvor høj grad 1800-tallets nye navne kommer i brug hos landbefolkningen. Det er et spørgsmål, som er meget lidt undersøgt, men der findes en undersøgelse af Eva Villarsen Meldgaard, hvor navnebrugen til drenge i København 1900–1903 og i Skast Herred i Sydvestjylland 1906–1910 bliver sammenlignet.¹⁰⁵ Undersøgelsen viser, at der var mange flere forskellige navne i brug i København, end der var i Sydvestjylland. Der findes engelske, græske og italienske navne i begge områder, mens franske og russiske navne kun findes i det københavnske materiale. Nordiske navne findes i begge områder, men er dobbelt så hyppige i København som i Sydvestjylland.¹⁰⁶ 1800-tallets nye navne findes altså i begge de undersøgte områder, men de er meget hyppigere i København end i Sydvestjylland. De hyppigste navne i Skast Herred bæres desuden af en større andel af drengene end de hyppigste navne i København. Således bæres Sydvestjyllands hyppigste navn, *Christian*, af 10,2 %, mens Københavns hyppigste navn, *Carl*, kun bæres af 3,8 % af drengene. Disse forskelle beror ifølge Meldgaard på »dels københavnernes glæde ved alle lidt usædvanlige fornavne, uanset oprindelse, dels bondestandens konservatisme.«¹⁰⁷

Navnebrugen igennem 1900-tallet blev for nogle år siden undersøgt gennem materiale fra cpr-registret.¹⁰⁸ Resultaterne fra denne undersøgelse viser, at den andel af befolkningen, der bærer landets ti hyppigste kvinde- og mandnavne, er faldet jævnt gennem 1900-tallet. Ovenfor har vi set, at de ti hyppigste kvindenavne i folketællingen 1801/03 blev båret af 42,7 % af befolkningen, og de ti hyppigste mandnavne blev båret af 38,5 % af befolkningen. Undersøgelsen af 1900-tallets fornavne er foretaget på andre vilkår, men den viser at den andel af landets *kvinder* født i tidsrummet 1900–1909, som bærer et af de ti hyppigste kvindenavne, er 62,3 %. Det tilsvarende tal for kvinder født i tidsrummet 1970–1979 er faldet til 27,4 % af kvinderne.¹⁰⁹ Noget lignende gør sig gældende for mandnavnene. I det første årti i 1900-tallet bæres de ti hyppigste mandnavne af 53,2 % af landets *mænd* født mellem 1900 og 1909, mens dette tal for tidsrummet 1970–1979 er faldet til 37,1 %.

Af dette kan vi tolke, at de populæreste navne i nutiden ikke er lige så populære, som de populæreste navne var for 200 år siden. I dag er der således en tendens til at man søger en større divergens i navnene. Nybagte forældre synes tilsyneladende ikke, at deres børn skal have for mange kammerater, der hedder det samme. Nogle navneforskere mener, at denne tiltagende forskellighed i

navnemassen siden ca. 1800 skyldes opblødning af opkaldelsesreglerne. Der er ikke længere de samme krav og forventninger til, at bedsteforældre og afdøde familiemedlemmer bliver opkaldt. Navneforsker og professor Bent Jørgensen har dog argumenteret for, at folk, også tidligere, har benyttet sig af en vis valgfrihed, men at man alligevel ofte valgte det almindelige. I en undersøgelse af hvilke navne forældreløse børn fik i København i tiden 1771–1774,¹¹⁰ når han nemlig frem til, at hittebørn, hvis ophav man af gode grunde ikke kender, får præcist de samme navne som de børn, hvis forfædre man kender, og som derfor kan være opkaldte. Han skriver: »*hvor der lå mulighed for at boltre sig frit på Herrens mark søgtes der, bortset fra helt enestående tilfælde, ikke mod det sjældne, det efemere eller det nye. Navngivningsskikken var i perioden så midtpunkt-søgende som den vel nogensinde har været siden middelalderen.*«¹¹¹

I undersøgelsen ovenfor kan man se på flere af de viste udbredelseskort, at de fleste af de hyppige navne er lavere repræsenteret i Hovedstadsområdet og i Nordsjælland end i resten af landet. I figur 14 ser vi et kort over den samlede fordeling af de fem hyppigste kvindenavne og de fem hyppigste mandnavne i

Figur 14: Udbredelsen af de fem hyppigste kvindenavne og de fem hyppigste mandnavne som første fornavn i folketællingen 1801/03, angivet i procent af den samlede befolkning.

Kort: Peder Dam 2008.

folketællingen fra 1801/03. Her er tendensen meget tydelig. Landets hyppigste navne er langt mindre hyppige i København og Nordsjælland, end de er i resten af landet. Der er altså i høj grad tale om, at disse hyppige navne afspejler navnebrugen på landet, og derfor er det med god ret, at vi kalder dem *almue-navne*. Bondebefolkningens stærke konservatisme har altså resulteret i en utrolig ensartet navnebrug, som i vore dage er utænkelig. Samtidig har denne konservatisme gjort, at nogle sjældne gamle nordiske navne faktisk har overlevet, fordi de har været brugt i generation efter generation i større eller mindre områder.

Noter

1. DDO bind 1 s. 158.
2. Hald 1971 s. 20 ff.
3. Hald 1971 s. 32.
4. Jørgensen 2008 s. 176 f.
5. Jørgensen 2008 s. 146.
6. Holmberg 2006 s. 123.
7. Holmberg 2006 s. 131.
8. Jf. Hald 1974 s. 84–86.
9. Meldgaard 1994 s. 210.
10. DgP bind 1, s. VII.
11. Meldgaard 1985a s. 177 ff.
12. DgP bind 1 sp. 46 f.
13. Meldgaard 1982 s. 195.
14. Danskernes Navne: »Anna« og »Anne«.
15. Meldgaard 1982 s. 195.
16. Meldgaard 1995 s. 75 ff.
17. Meldgaard 1995 s. 82 f.
18. Danskernes Navne: »Maren«.
19. Danmarks Statistik, Navnebarometer: »Maren«.
20. DgP bind 1 sp. 737.
21. Ømålsordbogen bind 9 p. 240.
22. Meldgaard 1982 s. 195.
23. Danskernes Navne: »Karen«.
24. Danmarks Statistik, Navnebarometer: »Karen«.
25. Meldgaard 1982 s. 195.
26. Danskernes Navne: »Kirsten«.
27. Pedersen & Weise 1990 s. 159.
28. Danmarks Statistik, Mest populære for- og efternavne for alle danskere.
29. DgP bind 1, sp. 910.

30. Meldgaard 1982 s. 195 og 207.
31. DgP bind 1 sp. 957 f.
32. DSDE bind 14 s. 373.
33. DgP bind 1 sp. 909.
34. Meldgaard 1982 s. 195.
35. Danskernes Navne: »Mette«.
36. Danmarks Statistik, Navnebarometer: »Mette«.
37. DgP bind 1 sp. 650 ff.
38. Danmarks Statistik, Hvor mange hedder...: »Johanne« og »Hanne«.
39. Meldgaard 1982 s. 195 og 207.
40. Meldgaard 1982 s. 195 og 206.
41. DgP bind 1 sp. 231 ff.
42. Danskernes Navne: »Else«.
43. Danmarks Statistik, Navnebarometer: »Else«.
44. DgP bind 1 sp. 737.
45. Trap 1950–60 bind VII,1 s. 447.
46. DgP bind 1 sp. 226 ff.
47. Meldgaard 1982 s. 195 og 206.
48. Danskernes Navne: »Ellen«.
49. Danmark Statistik, Navnebarometer: »Ellen«.
50. Meldgaard 1982 s. 189.
51. DgP bind 1 sp. 1089 ff.
52. Danskernes Navne: »Peter«.
53. Danskernes Navne: »Peder«.
54. DgP bind 1, sp. 680 ff.
55. Meldgaard 1982 s. 189 og 193 f.
56. Danskernes Navne: »Jens« og »Hans«.
57. DgP bind 1, sp. 1006 f.
58. Meldgaard 1982 s. 189.
59. Danskernes Navne: »Niels«.
60. Danmarks Statistik, Navnebarometer: »Niels«.
61. Meldgaard 1982 s. 189.
62. DgP bind 1, sp. 794.
63. Meldgaard 1982 s. 189 og 191.
64. Danmarks Statistik, Hvor mange hedder...: »Christian«, »Kristian«, »Christen« og »Kristen«.
65. Meldgaard 1982 s. 189.
66. DgP bind 1, sp. 43 f.
67. Danskernes Navne: »Anders«.
68. Danmarks Statistik, Navnebarometer: »Anders«.

69. DgP bind 1, sp. 245 f.
70. Meldgaard 1982 s. 192 f.
71. Meldgaard 1982 s. 192 f.
72. Danskernes Navne: »Rasmus«.
73. Danmarks Statistik, Mest populære navne for danskere født et bestemt år: »1995«.
74. Danmarks Statistik, Navnebarometer: »Rasmus«.
75. Meldgaard 1982 s. 189 og 193.
76. Danskernes Navne: »Søren«.
77. Danmarks Statistik, Navnebarometer: »Søren«.
78. DgP bind 1 sp. 1212 ff.
79. DgP bind 1 sp. 838.
80. Danskernes Navne: »Lars«.
81. Danmarks Statistik, Navnebarometer: »Lars«.
82. Danmarks Statistik, Hvor mange hedder...: de respektive stavemåder.
83. Se nærmere om efternavnenes historie i Meldgaard 2008.
84. DgP bind 1 sp. 406 ff.
85. Meldgaard 1982 s. 206.
86. Danskernes Navne: »Gundel«.
87. Danskernes Navne: »Gunild« og »Gunnild«.
88. Danskernes Navne: »Gunhild«.
89. DgP bind 1 sp. 437 ff.
90. Meldgaard 1982 s. 206.
91. Danskernes Navne: »Gyde«.
92. Danskernes Navne: »Gye«.
93. Jf. Danskernes Navne: »Gyda«.
94. DgP bind 1 sp. 128 f.
95. Danskernes Navne: »Børre«.
96. Danskernes Navne: »Børge«.
97. DgP bind 1 sp. 265 ff.
98. Meldgaard 1982 s. 202.
99. Danskernes Navne: »Esche« og »Eske«.
100. Danmarks Statistik, Navnebarometer: »Eske«.
101. Lerche Nielsen 2006 s. 139.
102. DgP bind 1 sp. 381 ff.
103. Danskernes Navne: »Gorm«.
104. se fx Meldgaard 1997.
105. Meldgaard 1985b.
106. Meldgaard 1985b s. 93.
107. Meldgaard 1985b s. 91.

108. Pedersen & Weise 1990.
 109. Pedersen & Weise 1990 s. 157 og 160.
 110. Jørgensen 1986.
 111. Jørgensen 1986 s. 143.

Litteratur

- Danmarks Statistisk* (om navne): www.dst.dk/navne
Dansk Demografisk Database: www.dda.dda.dk
Danskernes Navne: www.danskernesnavne.navneforskning.ku.dk
 DDO = *Den Danske Ordbog*. Bind 1–6. Udgivet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. København 2003–2005.
 DgP = *Danmarks gamle Personnavne* 1–2. Udgivet af Gunnar Knudsen, Marius Kristensen & Rikard Hornby. København 1936–64.
 DSDE = *Den Store Danske Encyklopædi. Danmarks Nationalleksikon*. Bind 1–20. København 1994–2001.
 Birgit Eggert: »Fornavnemode i Danmark«. *10. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog*. Aarhus Universitet 7.–8. oktober 2004. Peter Widell & Mette Kunøe (red.). Århus 2005, s. 147–154.
 Birgit Eggert: »Nordisk navnerenæssance i Danmark. Indledende studier«. *Norræn nöfn – Nöfn á Norðurlöndum. Hefðir og endurnýjun. Nordiska namn – Namn i Norden. Tradition och förnyelse. Handlingar från Den fjortonde nordiska namnforskarkongressen i Borgarnes 11–14 augusti 2007*. Guðrún Kvaran, Hallgrímur J. Ámundason, Jónína Hafsteinsdóttir & Svavar Sigmundsson (red.) (NORNA-rapporter 84). Uppsala 2008, s. 113–139.
 Kristian Hald: *Personnavne i Danmark*. 1. *Oldtiden*. 2. *Middelalderen*. København 1971 og 1974.
 Bente Holmberg: »Personnavnene i Broderlisten«. *Broderliste, Broderskab, Korstog: Bidrag til opklaringen af en gåde fra dansk højmiddelalder*. Janus Møller Jensen (red.). Odense 2006, s. 123–140.
 Bent Jørgensen: »Frit og bundet navnevalg«. *Mange bække små. Til John Kousgård Sørensen på tresårsdagen 6.12.1985*. Vibeke Dalberg & Gillian Fellows-Jensen (red.). København 1986, s. 129–146.
 Bent Jørgensen: *Danske Stednavne*. København 2008.
 Michael Lerche Nielsen: *Hvad skal barnet hedde?* 16. udgave, København 2006.
 Eva Villarsen Meldgaard: »Dansk fornavneskik i 1600-tallet«. *Studier i Nordisk Filologi* 63, 1982, s. 186–210.
 Eva Villarsen Meldgaard (1985a): »Rapport om Danmarks eftermiddelalderlige personnavneordbog«. *Stednavne i brug. Festskrift udgivet i anledning af Stednavneudvalgets 75 års jubilæum*. København 1985, s. 177–187.
 Eva Villarsen Meldgaard (1985b): »Regionale og sociale aspekter på dansk for-

- navneskik i København over for Sydvestjylland omkring år 1900«. *Regional och social variation i nordiskt personnamnsskick*. Sigurd Fries & Roland Ott-erbjörk (red.) (NORNA-rapporter 29). Uppsala 1985, s. 88–95.
- Eva Villarsen Meldgaard: »De kristne personnavne kommer«. *Vikingetidens sted og personnavne*. Gillian Fellows-Jensen & Bente Holmberg (red.) (NORNA-rapporter 54). Uppsala 1994, s. 201–217.
- Eva Villarsen Meldgaard: »Agia Marina – rundt om Maren«. *Studia anthroponymica Scandinavica* 13, 1995, s. 75–87.
- Eva Villarsen Meldgaard: »Fornavnemoder i Danmark 1820–2020«. *Studia anthroponymica Scandinavica* 15, 1997, s. 101–112.
- Eva Villarsen Meldgaard: *Det drejer sig om: Efternavnets historie*. 2. udgave. Udgivet af Afdeling for Navneforskning. Netpublikation 2008: <http://navneforskning.ku.dk/personnavne.doc/>
- Birte Hjorth Pedersen & Lis Weise: *Danske Fornavne*. (Navnestudier udgivet af Institut for Navneforskning nr. 31). København 1990.
- J. P. Trap: *Danmark*. 5. udgave. København 1959–60.
- Ømålsordbogen*. Bind 1 ff. Udgivet af Institut for Dansk Dialektforskning/Afdeling for Dialektforskning, Nordisk Forskningsinstitut, Københavns Universitet. København 1992 ff.

Forfatter

Birgit Eggert, født 1973. Uddannet mag.art. i nordisk filologi ved Københavns Universitet i 2003, og ph.d. i navneforskning samme sted i 2006. Ansat ved Afdeling for Navneforskning, Nordisk Forskningsinstitut, Københavns Universitet siden 2000, fra 2008 som adjunkt. Har tidligere skrevet om fornavnemode og nordisk navnerenæssance i Danmark, se litteraturlisten.

Summary

For centuries peasants constituted the largest population group in Denmark. The names they bore are those which the majority of Danes even today will term as being ‘good, old, Danish personal names’, names such as *Jens*, *Hans*, *Peter*, *Karen*, *Maren* and *Mette*. These names were extremely frequent in the centuries prior to the 19th. The common denominator for these names is that they are Christian names from the Bible or related names of saints. The majority of names gained their Danish form during the Middle Ages, adapted to the Danish language. Although these names lose ground after 1800, they are still well-known and frequently used when newly born children are named.

The present survey of this article focuses on the ten most frequent female and male personal names in a Danish census from 1801/03. The ten most frequent female personal names were so dominant in 1801/03 that no less than

42,7 per cent of the entire population bore one of these ten names as first forename. The ten most frequent male personal names were borne as first forename by 38,5 per cent of the entire population in the census.

The Nordic personal names typical of the Iron Age and Viking Age lost ground during the Middle Ages. Not all names disappeared, though, but became locally founded personal name specialties throughout Denmark. Some of the names existed in very local and delimited areas, while others could be found in more or larger areas. The cause of this was probably founded in local traditions and possibly also old naming rules, rules which allowed some of these Nordic names to survive in an otherwise very Christian name stock.

As mentioned, the survey shows that an exceedingly large part of the population in 1801/03 bore the ten most frequent female and male personal names. Surveys of the naming fashions of the 17th century carried out in limited areas show similar results. This clearly indicates that the Danish naming fashion within the majority of the population was extremely traditional and conservative for centuries. Figure 14 shows a map of the distribution of the five most frequent female and male personal names from the 1801/03 census. Here the tendency is very clear. The most frequent names are far less frequently used in Copenhagen and Northern Sealand than in other regions of Denmark. Thus, it is clear that the most frequent names mirror the naming traditions in the countryside. It is therefore entirely appropriate that we call these names for *peasant names*. The resident conservatism of the peasant population resulted in a very uniform name usage. At the same time a result of this conservatism is the survival of some rare, old Nordic names, because they have been used for generation to generation in larger or smaller areas.